

<https://doi.org/10.18523/3041-1718.2025.2.s.18-31>
УДК 32:327:911.3(100)“20”

Ігор Озадовський

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

<https://orcid.org/0000-0002-0759-7351>

ПОЛІТИЧНА СУБ'ЄКТНІСТЬ ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОПОРЯДКУ: КОМПАРАТИВНА АНАЛІТИКА

Автор розглядає прикордонні території як спірні (суперечливі) простори на перетині гегемоній, юрисдикцій та ідентичностей, де трансформації сучасного світопорядку проявляються найвиразніше. Вони можуть бути зоною конфліктів чи простором міжкультурного діалогу. Причини цього лежать у площині їхньої суб'єктності як категорії прикладного політичного аналізу та компаративної аналітики зокрема. У попередніх дослідженнях автор (у співпраці з колегами) виокремлював три типи прикордонних територій та пропонував сценарії, за яких пограниччя різних типів можуть набути суб'єктності. У цій роботі застосовано компаративний аналіз за шістьма індикаторами: географічне та геополітичне положення; історія заселення; «сусідство»; статус і режим держави-носія; ресурси та капітали (економічний, людський, символічний, соціальний); формат політики «центр — периферія». Об'єктами аналізу є ті прикордонні території, які вже здобули суверенітет або проголосили курс на його отримання та значно посилили власну політичну суб'єктність (Косово, Південний Судан, Гренландія). Це дало змогу перевірити запропоновану раніше типологію прикордонних територій, визначити межі її застосування, а також уточнити сценарії набуття політичної суб'єктності прикордонними територіями різних типів і дослідити траєкторії розвитку таких регіонів після відокремлення від держави, до якої вони належали, або на задекларованому шляху до такого відокремлення.

Отримані результати показують, що динаміка суб'єктності визначається конфігурацією змінних. Географія і «сусідство» формують довготермінові можливості та обмеження; режим держави-носія задає логіку взаємодії (діалог / конфронтація); ресурсна й інституційна база визначає стійкість після зміни статусу. Косово конвертувало стійку громадянську ідентичність та зовнішню підтримку в проголошення державності, однак залишилось у полі «спірної» суб'єктності та зовнішньої залежності. Південний Судан засвідчує, що фронтір може набути суверенітету, але переважно у разі кризи центру та довгострокового зовнішнього втручання, проте зберігає високу крихкість інститутів і економіки. Гренландія демонструє альтернативну траєкторію — поступове розширення повноважень, цілеспрямовану інституційну диверсифікацію, покликані мінімізувати шоки потенційного переходу до повної державності.

Теоретично робота підтверджує валідність трирівневої типології (самодостатні простори; моноетнічні / монорелігійні прикордоння; географічні фронтири) за умови гнучкого застосування та врахування неоднакової «ваги» індикаторів у різних кейсах. Практично результати окреслюють параметри політик, що знижують конфліктогенність прикордонних територій: інституційний діалог, передбачуване передання повноважень і попередня економічна підготовка до зміни статусу.

Ключові слова: світопорядок, трансформація світопорядку, прикордонні території, політична суб'єктність територій, порівняльна (компаративна) аналітика, Гренландія, Південний Судан, Косово.

Сучасний світопорядок перебуває у стані невизначеності, що призводить до зростання безпечних викликів, вразливості усталених норм і цінностей та дестабілізації глобальних політичних інститутів. На прикордонних територіях — історично змінних і політично спірних просторах, сформованих на перетині гегемоній, юрисдикцій та ідентичностей — ці тенденції проявляються особливо виразно. Невизначеність і плинність меж, політична багаторівневність і конфліктогенність пограниччя створюють нові осередки дестабілізації. Водночас саме такі території концентрують міжкультурні контакти та зберігають потенціал для діалогу. У цьому сенсі прикордоння є не лише периферіями національних держав або імперій, а й дедалі частіше стають «майданчиками випробування» глобальних трансформацій влади, ідентичностей і способів організації простору.

Попередні дослідження автора містять міркування щодо історії формування та перспектив розвитку прикордонних територій як складових державних суверенітетів і водночас можливих осередків як конфліктів, так і міжкультурного діалогу. На основі компаративного аналізу запропоновано типологію таких просторів і висунуто прогностичні припущення щодо їхньої динаміки в умовах трансформації світопорядку¹.

Мета статті полягає у верифікації та подальшому уточненні запропонованої раніше аналітичної типології прикордонних територій за допомогою порівняльного аналізу історії формування та актуальних траєкторій розвитку тих із них, котрі у ХХІ ст. набули або суттєво розширили політичну суб'єктність. Окреме завдання — окреслити межі її застосовності, тобто умови, за яких типологія адекватно пояснює варіації у статусі й динаміці розвитку прикордонних територій.

У цьому дослідженні під суб'єктністю розуміємо усталене в українській політичній науці поняття, що означає здатність актора вчиняти впливові політичні дії, виробляти колективні смисли й цінності, конструювати соціальну реальність та інституціоналізувати політичні процеси. Отже, прикордонна територія не обов'язково стає суверенною або окремим суб'єктом міжнародного права; достатньо, щоб вона отримала якісно ширші можливості дії як політичний актор².

Для забезпечення порівнянності з попереднім дослідженням автор застосовує ті самі індикатори для компаративного аналізу:

- географічне та геополітичне положення території;
- історія заселення території;
- сусідство (міжнародний статус держав, з якими територія має спільні кордони);
- міжнародний статус і внутрішній політичний режим держави, до складу якої входила територія;
- ресурси і потенціал території (економічний, культурна спадщина, політичний вплив, людський, символічний і соціальний капітал);
- державна регіональна політика (формат взаємовідносин між центром і територією)³.

¹ Teresa Atramowicz-Leyk et al., "Historical Formation of Border Regions in the Context of the Transformation of the Modern World Order," *Echa Przyszłości* XXV/2 (2024): 176, <https://doi.org/10.31648/ep.10926>.

² Tetyana Nagorniyak et al., "Political Subjectivity in the Conditions of New World Order Formation," *Politology Bulletin* 87 (2021): 222, <https://doi.org/10.17721/2415-881x.2021.87.218-240>.

³ Atramowicz-Leyk et al., "Historical Formation of Border Regions in the Context of the Transformation of the Modern World Order," 176–77.

Із широкого кола релевантних випадків (зокрема Тимор-Лешті, Шотландія, Іранський Курдистан, Вельс, Косово, Південний Судан, Гренландія) у цій статті свідомо обрано три контрастні кейси: Косово, Південний Судан і Гренландію. Така конфігурація забезпечує географічне, економічне та історичне розмаїття з дотриманням обмежень журнального обсягу та дає змогу перевірити типологію на територіях, що набули / розширили суб'єктність різними шляхами.

Формування прикордонних територій відбувається під впливом різноманітних чинників, аналіз яких потребує міждисциплінарного підходу та залучення наукових здобутків представників різних галузей. Корисними були наукові доробки політологів-компаративістів (В. Кобильник), політичних географів та теоретиків геополітики (І. Валлерстайн, С. Роккан, О. Фісун), історичні розвідки щодо порубіжної ідентичності (Я. Верменич, О. Жуленова, Р. Коллінз, Т. Зарицький), дослідження транскордонного співробітництва (С. Коч, М. Лендзел).

Косово. Косово належить до прикордонних просторів, які завдяки своєму географічному розташуванню та історичній долі стали одночасно прикордонням імперій і осередкам конфліктів. Уже в середньовіччі через Призрен та косовську рівнину пролягали головні торговельні маршрути, що поєднували Адріатичне узбережжя зі Скоп'є та далі з Константинополем. Косовський історик Б. Мухадри наголошує, що у XIII–XV ст. Призрен поєднував функції розвиненого торговельного центру та важливого вузла середньовічних шляхів; до міста надходили товари з провідних середземноморських осередків — Венеції, Неаполя, Рагузи та Константинополя⁴. Багаті рудники Ново Брдо та Трепча перетворювали цей регіон на стратегічний об'єкт боротьби: спершу між Візантією і середньовічною Сербією, згодом — між Сербією та Османською імперією, а у XX ст. — на арену суперництва Белграда й Тирани.

У політичному вимірі сучасності, згідно з характеристикою Європейського банку реконструкції та розвитку, Косово розташоване «в самому серці Західних Балкан та на перехресті регіональних інфраструктурних коридорів»⁵, що підкреслює його роль як контактного простору.

Історія заселення свідчить про складність цього прикордонного простору. У Середньовіччі Косово входило до ядра Сербського королівства, тоді як після османського завоювання XV–XVI ст. етноконфесійний баланс поступово зміщувався на користь албанців. Процеси ісламізації були нерівномірними та розтягнутими в часі; протягом «класичного» османського періоду XVI–XVIII ст. більшість албанців перейшла в іслам, тоді як серби зберігали православ'я — це поглибило міжетнічну дистанцію й закріпило різні траєкторії соціальної інтеграції⁶.

Наприкінці XIX — на початку XX ст., коли регіон перейшов від Османської імперії до Сербського королівства, албанці вже становили більшість у Косові. У міжвоєнній Югославії держава поєднувала аграрну реформу та колонізацію сербськими й чорногорськими поселенцями з політикою організованої еміграції мусульман до Туреччини; кульмінацією стала югославсько-турецька конвенція 1938 р., а в 1953 р. — «джентльменська угода», що поновила міграційний канал (хоча й у менш репресивний спосіб стосовно косовських албанців)^{7, 8}.

Після Другої світової війни комуністична влада ревізувала міжвоєнну колонізаційну спадщину в межах загальноюгославської аграрної політики; водночас Конституція Соціалістичної Федеративної Республіки Югославії (СФРЮ) 1974 р. надала Косову широку автономію в складі Сербії. Це сприяє довгій хвилі консолідації албанської більшості: за переписами 1948–1981 рр. частка албанців зросла приблизно з 68–69 % до 77–78 %, тоді як частка сербів зменшилась

⁴ Bedri Muhadri, “Economic Aspects of the City of Prizren XIII – XV Century,” *Journal of Awareness* 5, no. 2 (2020): 147–48, <https://doi.org/10.26809/joa.5.012>.

⁵ EBRD, *Country Strategy for Kosovo 2023–2028* (European Bank for Reconstruction and Development, 2022), 3, https://www.ebrd.com/content/dam/ebd_dxp/assets/pdfs/country-strategies/kosovo/EBRD-Latest-Kosovo-Strategy.pdf.

⁶ Oliver Jens Schmitt and Bernd-Jürgen Fischer, *Concise History of Albania* (Cambridge University Press, 2021).

⁷ Edwin Pezo, “Emigration and Policy in Yugoslavia: Dynamics and Constraints Within the Process of Muslim Emigration to Turkey During the 1950s,” *European History Quarterly* 48, no. 2 (2018), <https://doi.org/10.1177/0265691418757391>.

⁸ Ahmet İçduygu and Deniz Sert, “The Changing Waves of Migration From the Balkans to Turkey: A Historical Account,” in *Migration in the Southern Balkans. IMISCOE Research Series* (Springer, 2015), XXXX, https://doi.org/10.1007/978-3-319-13719-3_5.

із близько 24 % до близько 13 %⁹. Після 1999 р. внутрішні переміщення та зовнішня міграція додатково змінили структуру населення; за підсумками перепису 2011 р. (із суттєвим бойкотом у північних муніципалітетах) албанці становили понад 90 % населення¹⁰, а підсумки перепису 2024 р.¹¹ фіксують стійкість перетворення Косова на майже **моноетнічний регіон**.

Сусідство є головним чинником, який змушує Косово постійно шукати власний шлях і баланс між зовнішніми орієнтирами та внутрішньою легітимністю. Албанія є головним культурним і політичним союзником, який відіграв визначальну роль на шляху до незалежності та був тилом для косовського спротиву. Однак Приштина свідомо дистанціюється від проєкту «Великої Албанії», формуючи окремий державний канон. За останні півтора десятиліття рівень підтримки ідеї об'єднання з Албанією поступово знижується, що додатково підкреслює прагнення Косова утверджувати власний державний проєкт. Вибір державної символіки засвідчує це: замість албанського червоно-чорного орла — прапор із контуром мапи Косова та шістьма зірками, що символізують усі національні спільноти; державний гімн залишено без слів, щоб уникнути домінування будь-якої мови.

Водночас Сербія, яка й далі категорично не визнає незалежність Косова, консервує прикордонний статус регіону, перетворюючи північні райони на простір суперечливих юрисдикцій і символічної конкуренції. Натомість Чорногорія та Північна Македонія, інтегровані до НАТО й орієнтовані на ЄС, формують інше «оточення» — вбудоване в західну архітектуру безпеки та інтеграції. У такій конфігурації символічний капітал Косова стає інструментом відокремлення від албанського національного проєкту, опору тискові Сербії і водночас заявкою на місце в ширшому західному політичному просторі.

Сусідське оточення та вибудований символічний канон окреслюють межі самовизначення Косова. Втім, межі можливого впродовж XX ст. та на рубежі XX–XXI ст. визначали передусім політики держав-«носіїв» суверенітету над регіоном (різні інкарнації югославської / сербської державності), які формували економічний та правовий статус регіону і задавали траєкторію його конфліктності.

Попри великі поклади лігніту та металів, Косово залишалося найбіднішою частиною Югославії. Звіти Організації з економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) щодо Югославії фіксували великі міжрегіональні диспропорції, високе безробіття й залежність «відсталіх» регіонів від бюджетних перерозподілів¹² — типову конфігурацію внутрішньої периферії. У політичному вимірі Косово з 1974 р. мало автономію, але вже у 1989–1991 рр. Белград здійснив її демонтаж. Скорочення автономії підірвало баланс, закріплений 1974 р. Реакцією стало самоорганізоване створення «паралельних» інститутів косовських албанців у 1990-х рр.

Націоналістична політика режиму Слободана Мілошевича та активний опір Приштини стали основою для подальшої ескалації 1998–1999 рр. Звіт Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) «Kosovo/Kosova: As Seen, As Told»¹³ зібрав широку доказову базу порушень прав людини й міжнародного гуманітарного права, а Міжнародний кримінальний трибунал щодо колишньої Югославії (МТКЮ) кваліфікував депортацію, насильницьке переміщення та переслідування цивільних албанців як злочини проти людяності¹⁴. Це створило підстави для проголошення незалежності, юридичну рамку якого доповнив консультативний висновок

⁹ Statistical Office of Kosovo and European Stability Initiative, *Kosovo and Its Population: A Brief Description* (Pristina: SOK/ESI, 2003), table 1.1 “Total population and population by ethnic origin according to population censuses,” <https://www.esiweb.org/pdf/bridges/kosovo/16/14.pdf>.

¹⁰ Mehmet Musaj, “Kosovo 2011 Census: Contested Census Within a Contested State,” *Contemporary Southeastern Europe* 2 (2015): 89, <https://contemporarysee.org/allfiles/documents/37-kosovo-2011-census-contested-census-within-a-contested-state.pdf>.

¹¹ Kosovo Agency of Statistics, *Census 2024: First Final Results* (2024), <https://askapi.rks-gov.net/Custom/5f6ee57f-f5e1-4cac-86d4-6e68447a0f91.pdf>.

¹² *OECD Economic Surveys: Yugoslavia 1990* (OECD, 1990), XXXX, https://doi.org/10.1787/eco_surveys-yucs-1990-en.

¹³ OSCE, *Kosovo/Kosova: As Seen, as Told* (OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, 1999), <https://www.osce.org/files/f/documents/d/d/17772.pdf>.

¹⁴ ICTY, *Prosecutor v. Milutinović et al., Judgment*. 2009, <https://www.icty.org/x/cases/milutinovic/tjug/en/jud090226-e1of4.pdf>.

Міжнародного суду ООН (МС ООН): декларація незалежності Косова не порушила норм міжнародного права¹⁵. Разом ці акти фіксують причинно-наслідковий ланцюг «звуження автономії — паралельні інститути — масові порушення прав людини — насильство — легалізація відокремлення».

Проте здобуття незалежності стало можливим лише на тлі значного ослаблення Белграда і за безпосереднього втручання західних держав. Становлення Косова як незалежного суб'єкта залежало від підтримки ключових зовнішніх акторів не лише політично та юридично, а й економічно. Приштина досі має вразливу економіку, залежну від зовнішніх впливів.

Після 1999 р. відновлення господарства й базове функціонування секторів значною мірою забезпечувалися позабюджетними вливаннями донорів та прямою підтримкою бюджету Тимчасовою місією ООН у Косові (*United Nations Interim Administration Mission in Kosovo, UNMIK*). Спільна програма реконструкції Світового банку та Єврокомісії оцінювала потреби на 1999–2003 рр. приблизно у 2,3 млрд дол. США¹⁶. У 1999 р. на двох донорських конференціях було оголошено зобов'язання на близько 1,5 млрд дол., а в 2001 р. — ще понад 593 млн дол.¹⁷ За оцінкою Європейської рахункової палати, у 1999–2007 рр. на Косово спрямовано близько 3,5 млрд євро міжнародної допомоги, з яких приблизно дві третини — від ЄС і держав-членів¹⁸. Попри значні природні активи, побудувати самодостатню економіку досі не вдалося. Ключовим стабілізатором залишаються перекази від діаспори: у 2023 р. вони становили майже 14 % ВВП¹⁹. Товарний дефіцит у 2023 р. становив 30,8 % ВВП²⁰. У 2024 р., за оцінкою Міжнародного валютного фонду (МВФ), зростання становило близько 4,4 %, інфляція — близько 1,6 %, а дефіцит поточного рахунку — близько 9 % ВВП²¹. Стійкість підтримується зовнішніми потоками, тоді як внутрішні виробничі спроможності відстають.

Набуття державності забезпечило політичну автономію, але залишило комплекс структурних обмежень: інституційну слабкість, тривалу зовнішню залежність, неповне міжнародне визнання та затяжний конфлікт із попереднім центром. Висновок МС ООН окреслив юридичну рамку (правомірність декларації), однак у політичному вимірі питання не вирішені: Косово не є членом ООН, а частина держав-членів ЄС досі не визнає його незалежність; у науковому дискурсі це описують як «спірну державність»²². Окрім того, російська влада регулярно експлуатує «косовський прецедент» як риторичну підставу для виправдання агресії проти України.

Південний Судан. Південний Судан є «географічним фронтиром» — периферійним простором із природними бар'єрами, слабкими інститутами, несформованою громадянською ідентичністю.

Історична периферійність Південного Судану має і природні, і інституційні підвалини. Гігантські болота Садд ускладнювали комунікації та контроль, «буферуючи процеси державотворення»²³.

¹⁵ International Court of Justice, “Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo,” in *Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders* (United Nations, 2010), <https://doi.org/10.18356/9789211543209c001>.

¹⁶ *Transitional Support Strategy for Kosovo – Progress Report* (International Bank for Reconstruction and Development, 2000), 4.

¹⁷ Curt Tarnoff, *Kosovo: Reconstruction and Development Assistance* (Congressional Research Service, 2001), 2.

¹⁸ *European Union Assistance to Kosovo Related to the Rule of Law* (European court of auditors, 2012), 10, https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR12_18/SR12_18_EN.PDF.

¹⁹ European Commission, *Kosovo 2024 Report* (2024), 48, https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/c790738e-4cf6-4a43-a8a9-43c1b6f01e10_en?filename=Kosovo+Report+2024.pdf.

²⁰ Ibid.

²¹ International Monetary Fund. European Dept, “Republic of Kosovo: Fourth Reviews Under the Stand-By Arrangement and the Arrangement Under the Resilience and Sustainability Facility-Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for Republic of Kosovo,” *IMF Staff Country Reports* 2025, 112 (2025), 2, accessed September 10, 2025, <https://doi.org/10.5089/9798229011105.002>.

²² Alexandros Lefteratos, “Contested Statehood, Complex Sovereignty and the European Union’s Role in Kosovo,” *European Security* 32, no. 2 (2022): 294–313, <https://doi.org/10.1080/09662839.2022.2138350>.

²³ Peer Schouten and Jan Bachmann, “Buffering State-Making: Geopolitics in the Sudd Marshlands of South Sudan,” *Geopolitics* 29, no. 3 (2020): 1027–45, <https://doi.org/10.1080/14650045.2020.1858283>.

Британська колоніальна адміністрація закріпила периферійний статус регіону. Як зазначає дослідник історії та конфліктів в Африці Е. Роландсен, «Постанова про закриті округи 1922 року та Постанова про дозволи на торгівлю 1925 року, що обмежували пересування та можливості торгівлі для північних суданців на Півдні, були ухвалені як заходи для захисту південців від передбачуваного культурного домінування Півночі»²⁴. У результаті Південь інтегрувався інакше й повільніше, ніж Північ, — радше як прикордоння, ніж як ядро колоніального чи постколоніального проєкту.

На додачу в довгій історичній перспективі Південний Судан радше залишався периферією великих геополітичних проєктів на відміну від Півночі та Червоного моря. Винятки останніх десятиліть мають вибірковий та інструментальний характер: зовнішнє посередництво в досягненні Всеосяжної мирної угоди 2005 року (роль США, Великої Британії, Норвегії разом з IGAD) і точковими інтересами до нафтовидобутку^{25, 26}.

Регіону притаманні мультиетнічність і багатоконфесійність. На його території співіснують десятки етнічних груп. Конфесійний профіль — переважно християнський, із сильним підґрунтям традиційних вірувань і меншиною мусульман. Ця картина принципово відрізняється від Судану, де історично домінувала мусульманська більшість і арабська культурна матриця.

Така мозаїка ускладнює формування спільної громадянської ідентичності. Ця тенденція додатково посилюється трьома чинниками: 1) низьким рівнем урбанізації — станом на 2024 р. міське населення становило лише близько 21,6 %²⁷; 2) низьким рівнем освіти — рівень грамотності становить лише 34,7 %²⁸; 3) відносини «держава — громада» опосередковує звичаєва влада: від колоніальних часів вона є головним посередником між громадами та чиновництвом²⁹. У підсумку «національна» ідентичність, що мала б перевершувати етнічні, лишається слабкою³⁰.

Упродовж колоніальної та постколоніальної доби саме «сусідство» визначало можливості та межі розвитку регіону, який нині є Південним Суданом. Держава не має виходу до моря; експорт та імпорт критично залежать від сухопутного коридору Момбаса — Уганда — Німале — Джуба й від транзиту нафти трубопроводами через Судан до Червоного моря^{31, 32}. Війна в Судані з 2023 р. не раз переривала нафтові потоки, демонструючи, що зовнішня безпека безпосередньо визначає внутрішню економічну стабільність^{33, 34}. Окрім того, війна в Судані перетворилася на одну з найбільших гуманітарних катастроф сучасності. Після 2023 р. Південний Судан приймає значні хвилі біженців, тоді як понад 2,3 млн південносуданців є біженцями в сусідніх країнах³⁵.

²⁴ Øystein Rolandsen, *Guerrilla Government: Political Changes in the Southern Sudan During the 1990s* (Nordic Africa Institute, 2005), 23.

²⁵ Kasaija Phillip Apuuli, "Regional Organizations and Conflict Management in Africa: The Case of the Intergovernmental Authority on Development (IGAD) in the Horn of Africa Region," *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*, September 20, 2023, <https://oxfordre.com/internationalstudies/view/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-640>.

²⁶ Alex Waal, "The Ambiguities of Self-determination: IGAD and the Secession of South Sudan," *Nations and Nationalism* 27, no. 1 (2021): 80–95, <https://doi.org/10.1111/nana.12648>.

²⁷ World Bank Open Data, 2025, <https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS?end=2024&locations=SS&start=1960&view=chart>.

²⁸ UNESCO, "Project: Provide Literacy, Numeracy and Life Skills Classes in South Sudan Details," 2024, <https://core.unesco.org/en/project/3210112061>.

²⁹ Cherry Leonardi, *Making Order Out of Disorder: Customary Authority in South Sudan* (Rift Valley Institute, 2019), 5.

³⁰ Chas Morrison et al., "Cultures and Practices of Local Civilian Self-Protection in South Sudan," *Peacebuilding* (June 18, 2025): 1, <https://doi.org/10.1080/21647259.2025.2517538>.

³¹ TTCA-NC, *Strategic Plan 2022–2026*, 2022, <https://ttcanc.org/downloads/strategic-plan-2022-2026.pdf>.

³² UNDP and Government of South Sudan, Diagnostic Trade Integration Study Update (DTISU) 2022, 2023, https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-06/diagnostic_trade_integration_update_undp_online_0.pdf.

³³ Reuters, "Sudan War Causes Stoppages on South Sudan Oil Pipeline," March 25, 2024, <https://www.reuters.com/business/energy/sudan-war-causes-stoppages-south-sudan-oil-pipeline-officials-say-2024-03-25/>.

³⁴ Reuters, "Sudan Lifts Force Majeure on Oil Transport from South Sudan," January 6, 2025, <https://www.reuters.com/world/africa/sudan-lifts-force-majeure-oil-port-sudan-2025-01-06/>.

³⁵ UNHCR, *South Sudan Situation – Regional Overview*, 2025, <https://data.unhcr.org/en/situations/southsudan>.

Визначальними на шляху до незалежності Південного Судану стали як політика Хартума щодо своєї прикордонної території, так і міжнародний статус Судану, динаміка якого прямо залежала від керівного режиму. Після проголошення незалежності у 1956 р. Судан формально став парламентською республікою. Однак інститути виявилися слабкими: політичні партії роздирали міжрегіональні й релігійні суперечності, і доволі швидко держава увійшла в цикл коротких експериментів із парламентаризмом і тривалих військових диктатур, кульмінацією якого став переворот Омара аль-Башира 1989 р. та посилення курсу на централізацію та ісламізацію³⁶.

Як наголошував американський історик Д. Джонсон, південносуданці сприймали політику ісламізації та арабізації центрального уряду як пряму загрозу їхній культурній та релігійній ідентичності³⁷. Наслідком стала Друга громадянська війна, що розпочалася у 1983 р. й тривала понад два десятиліття. Вона паралізувала розвиток країни й вичерпувала ресурси Хартума.

Міжнародна реакція на політику Судану поступово посилювалася. Указ Президента США № 13067³⁸ від 1997 р. запровадив широкі обмеження в торгівлі та фінансових операціях із Суданом; Указ № 13412³⁹ у 2006 р. прямо заборонив для громадян США операції, пов'язані з нафтовою та нафтохімічною промисловістю Судану, передбачивши винятки для діяльності, що стосується Південного Судану. У 2011 р. OFAC додатково роз'яснив застосування санкційного режиму у зв'язку зі створенням нової держави⁴⁰.

Неефективна державна політика, поєднана з громадянською війною та міжнародними санкціями, створила ситуацію, у якій утримання Півдня стало економічно й політично неможливим. Тиск зовнішніх акторів змусив уряд погодитися на автономію, а зрештою — визнати незалежність Південного Судану.

Проте, здобувши незалежність, Джуба стикається з викликами, які ставлять під сумнів стійкість і виживання нової держави. Ресурсна база Південного Судану залишається одновимірною — нафта і майже нічого крім неї. Поряд із цим людський капітал залишається низьким, і цей тренд стійкий: ЮНІСЕФ фіксує високий рівень дитячої смертності⁴¹, а чистий показник зарахування до початкової школи становить лише 37,6 %⁴². Такі індикатори пояснюють, чому донорські програми фактично утримують базові послуги у сфері охорони здоров'я та освіти. Однак ця допомога радше «гасить пожежі», ніж забезпечує стійке зростання.

Соціальний капітал має виразно локальну природу: громади організовані довкола родинно-кланових зв'язків і «звичаєвої влади», які не трансформуються в національну ідентичність і не створюють стійких загальноновизнаних символів. У підсумку ресурсна, людська та символічна вразливість взаємно підсилюються. Це значно обмежує потенціал та формує фундаментальні виклики для державотворення.

Південний Судан стабільно належить до групи найбільш крихких держав за Fragile States Index⁴³.

Розглядаючи приклад «географічного фронтиру», варто зазначити, що, крім здобуття «крихкого» суверенітету, Південний Судан наочно демонструє здатність подібних прикордонних територій до дестабілізації держав, у межах яких вони перебувають. Наслідки для державності Судану

³⁶ Iris Seri-Hersch, "Arabization and Islamization in the Making of the Sudanese "Postcolonial" State (1946-1964)," *Cahiers d'études africaines* 240 (2020), <https://doi.org/10.4000/etudesafriaines.32202>.

³⁷ Robert O. Matthews and Douglas H. Johnson, "The Root Causes of Sudan's Civil Wars," *International Journal* 60, no. 2 (2005): 608, <https://doi.org/10.2307/40204326>.

³⁸ United States (President), *Executive Order 13067*, 1997, <https://www.govinfo.gov/content/pkg/WCPD-1997-11-10/pdf/WCPD-1997-11-10-Pg1727.pdf>.

³⁹ United States (President), *Executive Order 13412*, 2006, <https://www.govinfo.gov/content/pkg/WCPD-2006-10-23/pdf/WCPD-2006-10-23-Pg1824.pdf>.

⁴⁰ U.S. Department of the Treasury, OFAC, *Guidance on the Application of Sanctions to Southern Sudan*, 2011, <https://ofac.treasury.gov/media/17751/download?inline>.

⁴¹ *Levels & Trends in Child Mortality : Report 2023: Estimates Developed by the United Nations Inter-Agency Group for Child Mortality Estimation* (United Nations Children's Fund (UNICEF), 2024), 76.

⁴² UNICEF South Sudan, *South Sudan Country Programme 2023–2025* (Juba: UNICEF South Sudan, 2023), 15.

⁴³ Fund for Peace, *Fragile States Index 2024 – Annual Report*, February 18, 2025, <https://fragilestatesindex.org/2025/02/18/https-fragilestatesindex-org-wp-content-uploads-2025-02-fsi-2024-report-a-world-adrift-2-pdf/>

від сецесії виходили за межі простого «відсікання» периферії. Після відокремлення Півдня у 2011 р. Хартум втратив приблизно три чверті видобутку нафти, близько половини фіскальних доходів і дві третини валютних надходжень⁴⁴. Цей шок спричинив тривалу макроекономічну турбулентність. Держава, яка поступово деградувала, протягом кількох років перетворилася на простір збройних конфліктів. Нині вона переживає «безпрецедентну гуманітарну кризу»⁴⁵. У цьому сенсі «фронтирний ефект» Південного Судану трансформував не лише периферію, а й сам центр, пришвидшивши деградацію інститутів сучасного Судану.

Гренландія. Гренландія загалом відповідає типові самодостатніх прикордонних територій. Переважаюча інуїтська ідентичність, інституційно оформлена через власний парламент і уряд, поєднується з розбудованою представницькою присутністю в зовнішніх зв'язках. У правовому сенсі фундамент цієї суб'єктності закріплено Актом про самоврядування 2009 р., який визнає гренландців «народом за міжнародним правом» і фіксує право на майбутню державність: «рішення щодо незалежності Гренландії ухвалює народ Гренландії»⁴⁶. Актуальна стратегія зовнішньої, безпекової та оборонної політики прямо формулює довгострокову мету зовнішньої політики: бути визнаною державою і повноправним членом ООН⁴⁷. У науковій літературі інституційну спроможність самоврядування та еволюцію «часткової державності» розглянуто як послідовне накопичення компетенцій, ресурсів і нормотворчих практик у межах «єдності королівства»⁴⁸.

Економічна конфігурація демонструє і «крихіткість», і прагматичний курс на її подолання. База експорту надзвичайно вузька: «рибна промисловість забезпечує понад 90 % товарного експорту»⁴⁹. Водночас помітна структурна залежність бюджету від данського блок-гранта. За даними Національного банку Данії, «блок-грант за Законом про бюджет на 2025 рік становить 4,45 млрд крон — трохи більше половини доходів національної скарбниці»⁵⁰. Саме тому офіційна стратегія Гренландії на 2024–2033 рр. зосереджується на диверсифікації — від модернізації транспортної інфраструктури до обережного залучення інвестицій у мінеральні ресурси, щоб зменшити вразливість і поступово підготувати фінанси та ринок праці до сценарію повного суверенітету⁵¹.

Відмінність гренландської траєкторії від Косова та Південного Судану — пошук діалогу, а не конфронтації. Референдум 2008 р. легітимізував розширене самоврядування; Акт 2009 р. передбачив механізм поетапного передання повноважень і зафіксував можливість незалежності. Паралельно закріплено участь Нуука в питаннях зовнішньої та безпекової політики, що стосуються виключно Гренландії. Цей «мирний конституційний трек» посилив міжнародну суб'єктність Гренландії без виходу за межі чинного конституційного порядку.

Сучасна невизначеність на тлі трансформації світопорядку ускладнює траєкторію руху Гренландії до незалежності. Стан світової політичної системи, в якому ключовий гарант її стабільності (США) переходить до агресивних заяв і публічного висування територіальних претензій, підштовхує Нуук і Копенгаген до зближення. Політична динаміка останніх років — від електоральних сигналів на користь поступового, економічно обґрунтованого руху до суверенітету до спільних кроків із врегулювання болісних сюжетів колоніального минулого — працює

⁴⁴ International Monetary Fund. Middle East and Central Asia Dept., *Sudan: Staff Report for the 2014 Article IV Consultation and Second Review Under the Staff-Monitored Program* (International Monetary Fund, 2014).

⁴⁵ OCHA, *Sudan: Humanitarian Response Plan 2025—Overview*, 2025, <https://www.unocha.org/publications/report/sudan/sudan-humanitarian-needs-and-response-plan-2025-overview>.

⁴⁶ Government of Denmark, Ministry of State, *Act on Greenland Self-Government (Act No. 473 of 12 June 2009)*, Copenhagen, <https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/natlex2/files/download/110442/DNK110442%20Eng.pdf>.

⁴⁷ Naalakkersuisut, *Greenland's Foreign, Security and Defense Policy 2024-2033 – an Arctic Strategy* (2024), 37, https://paartoq.gl/wp-content/uploads/2024/03/Greenlands_Foreign_Security_and_Defense_Policy_2024_2033.pdf.

⁴⁸ Maria Ackrén and Uffe Jakobsen, “The Capacity of Self-Government in Greenland,” in *Governing Partially Independent Nation-Territories* (Springer, 2024), 135–76, https://doi.org/10.1007/978-3-031-54176-6_5.

⁴⁹ Statistics Greenland, *Greenland in Figures 2024*, 29, <https://stat.gl/publ/en/GF/2024/pdf/Greenland%20in%20Figures%202024.pdf>.

⁵⁰ Søren Bjerregaard, *Reforms Can Make Greenland's Economy More Self-Sustaining* (Danmarks Nationalbank, 2025), XXXX, <https://www.nationalbanken.dk/media/ixmd0nrj/reforms-can-make-greenlands-economy-more-self-sustaining.pdf>.

⁵¹ Naalakkersuisut, *Foreign, Security and Defence Policy Strategy 2024–2033* (Nuuk, 2024), 6, 22, https://paartoq.gl/wp-content/uploads/2024/03/Greenlands_Foreign_Security_and_Defense_Policy_2024_2033.pdf.

на відновлення довіри в межах «єдності королівства»⁵². У підсумку Гренландія постає як «самодостатнє прикордоння», що прагне мінімізувати шоки до формального розриву, накопичуючи інституційні, фінансові та міжнародно-правові передумови для можливого переходу до повного суверенітету.

Висновки. Порівняльний аналіз трьох прикордонних територій на тлі трансформації сучасного світопорядку показав, що динаміка політичної суб'єктності визначається не «лінійністю історії», а конфігурацією кількох змінних. Географічні чинники, сусідство та історія заселення не визначають результат наперед, але формують довготривалі «правила гри»: обмеження й вікна можливостей для набуття та утримання політичної суб'єктності. Південний Судан, як простір без доступу до моря зі складними природними бар'єрами (Садд) і розрідненими схемами поселення, стикається з хронічно високими транспортними витратами й труднощами інтеграції території; сусідство з Суданом та залежність від наземних коридорів і транзиту лише підсилюють цю вразливість. Косово, навпаки, лежить на перетині регіональних шляхів; однак історично зумовлені зсуви в заселенні й етноконфесійній структурі, помножені на напружені взаємини із Сербією, створюють стійкі точки напруги. Гренландія, завдяки арктичному розташуванню та близькості до північноатлантичних маршрутів, нарощує переговорну спроможність у відносинах із Копенгагеном, але невизначеність світопорядку та позицій ключових держав щодо Арктики змушує місцеві еліти ще більш обережно діяти на шляху до незалежності та шукати способи посилити безпеку.

Міжнародний статус і внутрішній політичний режим держави, до складу якої входила територія, обумовлює характер взаємодії між «центром» і «периферією», а подекуди й прямо визначає можливість здобуття прикордонною територією суверенітету. На прикладі Данії та Гренландії можемо побачити, що стабільні демократії обирають діалог як спосіб комунікації з прикордонними територіями: інституційно оформлені канали переговорів, референдуми, поетапне передання повноважень. Це сприяє зниженню конфліктогенності, пошуку взаємовигідних умов «розлучення», а в умовах загроз національній безпеці навіть сповільнює темпи відокремлення прикордоння.

Натомість у централізованих режимах із націоналістичною мобілізацією — як у Сербії часів С. Мілошевича чи Судані за тривалого правління військових еліт — звуження автономій, силові практики та дискримінаційні політики щодо етнічно та конфесійно відмінного пограниччя підвищують імовірність насильницької ескалації. Реалізація такої політики призводить до зовнішньої ізоляції та запровадження санкцій. Ресурсне виснаження, бойові дії, перетворення на «парію» у світовій політиці та пряме втручання зовнішніх гравців зробило для Хартума та Белграда утримання «непокірних» територій політично й економічно нестерпним, відкриваючи шлях до їхнього виходу з-під контролю центру. Проте тривале перебування під контролем цих режимів та їхня свідомо етнічна, економічна політика, спрямовані на обмеження потенціалу прикордонних територій, досі впливають на стабільність траєкторії розвитку Південного Судану та Косова та обмежують потенціал цих суверенітетів.

Економічний розвиток, ресурсний потенціал і ступінь фінансової залежності від центру критично впливають на стійкість прикордонних територій, але не визначають готовність до політичного відокремлення. Приклади Косова та Південного Судану підтверджують: у фазі набуття статусу вирішальною є не так «рівновага рахунків», як поєднання політичної мобілізації, зовнішньої легітимації та поява «вікна можливостей». Для Косова ним стали консолідація більшості й підтримка зовнішніх акторів; для Південного Судану — зовнішнє втручання та виснаження держави-носія. Проте саме економічна вразливість надалі стає головним джерелом «крихкості» нових держав.

Після здобуття суверенітету Джуба залишається залежною від нафти і транзиту через сусідів; будь-яке порушення постачання або загострення війни в Судані миттєво б'є по доходах,

⁵² Jacob Gronholt-Pedersen, "Denmark apologises for involuntary birth control in Greenland," *Reuters*, August 27, 2025, <https://www.reuters.com/business/healthcare-pharmaceuticals/denmark-apologises-involuntary-birth-control-greenland-2025-08-27/>

ускладнюючи інституційну розбудову. Приштина, маючи вужчу виробничу базу, спирається на зовнішні впливання та перекази від діаспори; це підтримує внутрішній попит, але водночас посилює чутливість до позицій зовнішніх акторів і обмежує простір для політичних рішень.

На цьому тлі Гренландія діє превентивно. Визнаючи вразливість вузької експортної бази й бюджетну залежність від Копенгагена, Нуук шукає способи диверсифікації доходів і офіційно декларує тривалу підготовку до можливого суверенітету. Мета такого підходу — зменшити економічні та фінансові шоки в момент зміни статусу та не втратити керованість економіки.

У площині символічного капіталу асиметрія ще більш відчутна. Косово та Гренландія мають відносно консолідовані наративи ідентичності та канони символів, що підсилюють внутрішню легітимність і зовнішню суб'єктність; Південний Судан як типовий фронтір поки що не продукує стійкого інтегративного символічного ядра, а слабка громадянська ідентичність гальмує процес націєтворення.

Інституційна тяглість, дієздатність політичних інститутів і традиції державності визначають не лише саму можливість заявити претензію на суверенітет, а й те, наскільки стійким буде здобутий статус. Порівняння цих трьох кейсів фіксує різні траєкторії. Гренландія вже має сформований державний апарат, усталені виборчі процедури, а також практику поступового розширення повноважень у межах конституційного порядку Данії. Діалоговий формат із Копенгагеном фактично є «інкубатором» інституційної спроможності, що дає змогу прогнозувати відносно м'який перехід до повноцінної державності.

Косово ввійшло в незалежність із обмеженою інституційною спадщиною: автономія періоду конституції 1974 р. не дорівнювала рівню розбудови республіканських систем у СФРЮ. Важливим компенсатором стала поява паралельних структур у 1990-х та подальша міжнародна опіка, що пом'якшили перший післясепаратистський шок. Проте інституційна консолідація просувалася нерівномірно: інтеграція сербської громади залишалася слабкою, а тривала політична конфронтація з Белградом і неповне міжнародне визнання обмежували легітимність і керованість системи. Південний Судан у спадок від колоніальної доби має потужні звичаєві структури, що формують паралельні канали влади та ускладнюють централізацію. Досвід автономного врядування був епізодичним і не встиг трансформуватися у стійкі загальнодержавні інституції; низький рівень урбанізації та освіти лише посилював проблему. Перші роки після проголошення незалежності позначені збройними протистояннями, тож інституційне будівництво відбувається повільно, із відкатами, що робить державу крихкою не лише економічно, а й політично.

Проведений аналіз уточнює межі застосовності запропонованої типології. Насамперед це інструмент порівняння, а не алгоритм прогнозу: вага індикаторів є неоднаковою та змінюваною в часі, тому для кожного кейсу вирішальними стають різні комбінації географії, «сусідства», інституційної тяглості, ресурсів і політики держави-носія. Ідеться також про ідеальні типи: у реальності прикордоння рідко бувають «чистими», а належність до типу визначаємо за найбільш виразними ознаками. Також варто виокремити особливості самодостатніх територій, які здатні заздалегідь нарощувати інституційну й економічну автономію — риса, менш притаманна «фронтирам» і «моноетнічним» прикордонням на етапі здобуття суб'єктності.

Водночас аналіз прояснює, чому попередня версія типології потребувала деталізації. «Географічний фронтір» **може набувати суверенітету**, але передусім за поєднання зовнішнього втручання та кризи держави-носія, проте навіть тоді політична суб'єктність зазвичай лишається обмеженою зовнішніми ризиками. Натомість самодостатні прикордоння можуть просуватися шляхом тривалого діалогу та поетапного передання повноважень, зменшуючи конфліктогенність і м'яко готуючи потенційний перехід.

Утім, базові розрізнення підтверджено: три типи демонструють відмінні траєкторії, а спроби сепаратизму «фронтира» здатні істотно дестабілізувати державу-носія. Отже, типологія зберігає пояснювальну силу за умови гнучкого застосування.

Bibliography

- Ackrén, Maria, and Uffe Jakobsen. "The Capacity of Self-Government in Greenland." In *Governing Partially Independent Nation-Territories*, 135–76. Springer, 2024. https://doi.org/10.1007/978-3-031-54176-6_5.
- Apuuli, Kasaija Phillip. "Regional Organizations and Conflict Management in Africa: The Case of the Intergovernmental Authority on Development (IGAD) in the Horn of Africa Region." *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*. September 20, 2023. <https://oxfordre.com/internationalstudies/view/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-640>.
- Astramowicz-Leyk, Teresa, Tetyana Nagornyak, and Ihor Ozadovskyi. "Historical Formation of Border Regions in the Context of the Transformation of the Modern World Order." *Echa Przeszłości XXV/2* (2024): 175–92. <https://doi.org/10.31648/ep.10926>.
- Bjerregaard, Søren. *Reforms Can Make Greenland's Economy More Self-Sustaining*. Danmarks Nationalbank, 2025. <https://www.nationalbanken.dk/media/ixmd0nrj/reforms-can-make-greenlands-economy-more-self-sustaining.pdf>.
- European Bank for Reconstruction and Development. *Country Strategy for Kosovo 2023–2028*. European Bank for Reconstruction and Development, 2022. https://www.ebrd.com/content/dam/ebd/_dvp/assets/pdfs/country-strategies/kosovo/EBRD-Latest-Kosovo-Strategy.pdf.
- European Commission. *Kosovo 2024 Report*. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/c790738e-4cf6-4a43-a8a9-43c1b6f01e10_en?filename=Kosovo+Report+2024.pdf.
- European Court of Auditors. *European Union Assistance to Kosovo Related to the Rule of Law*. 2012. https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR12_18/SR12_18_EN.PDF.
- Fund for Peace. *Fragile States Index 2024 – Annual Report*. February 18, 2025. <https://fragilestatesindex.org/2025/02/18/https-fragilestatesindex-org-wp-content-uploads-2025-02-fsi-2024-report-a-world-adrift-2-pdf/>.
- Government of Denmark, Ministry of State. *Act on Greenland Self-Government (Act No. 473 of 12 June 2009)*. <https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/natlex2/files/download/110442/DNK110442%20Eng.pdf>.
- Gronholt-Pedersen, Jacob. "Denmark apologises for involuntary birth control in Greenland." *Reuters*, August 27, 2025. <https://www.reuters.com/business/healthcare-pharmaceuticals/denmark-apologises-involuntary-birth-control-greenland-2025-08-27/>.
- İçduygu, Ahmet, and Deniz Sert. "The Changing Waves of Migration From the Balkans to Turkey: A Historical Account." In *Migration in the Southern Balkans. IMISCOE Research Series*. Springer, 2015. https://doi.org/10.1007/978-3-319-13719-3_5.
- ICTY. *Prosecutor v. Milutinović et al., Judgment*. 2009. <https://www.icty.org/x/cases/milutinovic/tjug/en/jud090226-e1of4.pdf>.
- International Bank for Reconstruction and Development. *Transitional Support Strategy for Kosovo – Progress Report*. International Bank for Reconstruction and Development, 2000.
- International Court of Justice. "Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo." In *Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders*. United Nations, 2010. <https://doi.org/10.18356/9789211543209c001>.
- International Monetary Fund. European Dept. "Republic of Kosovo: Fourth Reviews Under the Stand-By Arrangement and the Arrangement Under the Resilience and Sustainability Facility-Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for Republic of Kosovo." *IMF Staff Country Reports* 2025, no. 112 (2025), 2. Accessed September 10, 2025. <https://doi.org/10.5089/9798229011105.002>.
- International Monetary Fund. Middle East and Central Asia Dept. *Sudan: Staff Report for the 2014 Article IV Consultation and Second Review Under the Staff-Monitored Program*. International Monetary Fund, 2014.
- Kosovo Agency of Statistics. *Census 2024: First Final Results*. 2024. <https://askapi.rks-gov.net/Custom/5f6ee57f-f5e1-4cac-86d4-6e68447a0f91.pdf>.
- Lefteratos, Alexandros. "Contested Statehood, Complex Sovereignty and the European Union's Role in Kosovo." *European Security* 32, no. 2 (2022): 294–313. <https://doi.org/10.1080/09662839.2022.2138350>.
- Leonardi, Cherry. *Making Order Out of Disorder: Customary Authority in South Sudan*. Rift Valley Institute, 2019.
- Matthews, Robert O., and Douglas H. Johnson. "The Root Causes of Sudan's Civil Wars." *International Journal* 60, no. 2 (2005): 608–610. <https://doi.org/10.2307/40204326>.
- Morrison, Chas, Haji Elias Hillary, and Diria Vicky Thomas. "Cultures and Practices of Local Civilian Self-Protection in South Sudan." *Peacebuilding* (June 18, 2025): 1–13. <https://doi.org/10.1080/21647259.2025.2517538>.

- Muhadri, Bedri. "Economic Aspects of the City of Prizren XIII – XV Century." *Journal of Awareness* 5, no. 2 (2020): 147–58. <https://doi.org/10.26809/joa.5.012>.
- Musaj, Mehmet. "Kosovo 2011 Census: Contested Census Within a Contested State." *Contemporary Southeastern Europe* 2 (2015): 83–97. <https://contemporarysee.org/allfiles/documents/37-kosovo-2011-census-contested-census-within-a-contested-state.pdf>.
- Naalakkersuisut. *Greenland's Foreign, Security and Defense Policy 2024–2033 – an Arctic Strategy*. 2024. https://paartoq.gl/wp-content/uploads/2024/03/Greenlands_Foreign_Security_and_Defense_Policy_2024_2033.pdf.
- Nagornyak, Tetyana, Nataliia Natalina, and Mykola Polovyi. "Political Subjectivity in the Conditions of New World Order Formation." *Politology Bulletin* 87 (2021): 218–40. <https://doi.org/10.17721/2415-881x.2021.87.218-240>.
- OCHA. *Sudan: Humanitarian Response Plan 2025—Overview*. 2025. <https://www.unocha.org/publications/report/sudan/sudan-humanitarian-needs-and-response-plan-2025-overview>.
- OECD Economic Surveys: *Yugoslavia 1990*. OECD, 1990. https://doi.org/10.1787/eco_surveys-yucs-1990-en.
- OSCE. *Kosovo/Kosova: As Seen, as Told*. OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, 1999. <https://www.osce.org/files/f/documents/d/d/17772.pdf>.
- Pezo, Edwin. "Emigration and Policy in Yugoslavia: Dynamics and Constraints Within the Process of Muslim Emigration to Turkey During the 1950s." *European History Quarterly* 48, no. 2 (2018): 283–313. <https://doi.org/10.1177/0265691418757391>.
- Reuters. "Sudan Lifts Force Majeure on Oil Transport from South Sudan." January 6, 2025. <https://www.reuters.com/world/africa/sudan-lifts-force-majeure-oil-port-sudan-2025-01-06/>
- Reuters. "Sudan War Causes Stoppages on South Sudan Oil Pipeline." March 25, 2024. <https://www.reuters.com/business/energy/sudan-war-causes-stoppages-south-sudan-oil-pipeline-officials-say-2024-03-25/>
- Rolandsen, Øystein. *Guerrilla Government: Political Changes in the Southern Sudan During the 1990s*. Nordic Africa Institute, 2005.
- Schmitt, Oliver Jens, and Bernd-Jürgen Fischer. *Concise History of Albania*. Cambridge University Press, 2021.
- Schouten, Peer, and Jan Bachmann. "Buffering State-Making: Geopolitics in the Sudd Marshlands of South Sudan." *Geopolitics* 29, no. 3 (2020): 1027–45. <https://doi.org/10.1080/14650045.2020.1858283>.
- Seri-Hersch, Iris. "Arabization and Islamization in the Making of the Sudanese "Postcolonial" State (1946–1964)." *Cahiers d'études africaines* 240 (2020): 779–804. <https://doi.org/10.4000/etudesafriaines.32202>.
- Statistical Office of Kosovo, and European Stability Initiative. *Kosovo and Its Population: A Brief Description*. Pristina: SOK/ESI, 2003. <https://www.esiweb.org/pdf/bridges/kosovo/16/14.pdf>.
- Statistics Greenland. *Greenland in Figures 2024*. 2024. <https://stat.gl/publ/en/GF/2024/pdf/Greenland%20in%20Figures%202024.pdf>.
- Tarnoff, Curt. *Kosovo: Reconstruction and Development Assistance*. Congressional Research Service, 2001.
- TTCA-NC. *Strategic Plan 2022–2026*. 2022. <https://ttcanc.org/downloads/strategic-plan-2022-2026.pdf>.
- U.S. Department of the Treasury, OFAC. *Guidance on the Application of Sanctions to Southern Sudan*. 2011. <https://ofac.treasury.gov/media/17751/download?inline>.
- UNDP and Government of South Sudan. *Diagnostic Trade Integration Study Update (DTISU) 2022*. 2023. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-06/diagnostic_trade_integration_update_undp_online_0.pdf.
- UNESCO. *Project: Provide Literacy, Numeracy and Life Skills Classes in South Sudan Details*. 2024. <https://core.unesco.org/en/project/3210112061>.
- UNHCR. *South Sudan Situation – Regional Overview*. 2025. <https://data.unhcr.org/en/situations/southsudan>.
- UNICEF South Sudan. *South Sudan Country Programme 2023–2025*. UNICEF South Sudan, 2023.
- UNICEF. *Levels & Trends in Child Mortality : Report 2023: Estimates Developed by the United Nations Inter-Agency Group for Child Mortality Estimation*. United Nations Children's Fund (UNICEF), 2024.
- United States (President). *Executive Order 13067*. 1997. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/WCPD-1997-11-10/pdf/WCPD-1997-11-10-Pg1727.pdf>.
- United States (President). *Executive Order 13412*. 2006. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/WCPD-2006-10-23/pdf/WCPD-2006-10-23-Pg1824.pdf>.
- Waal, Alex. "The Ambiguities of Self-determination: IGAD and the Secession of South Sudan." *Nations and Nationalism* 27, no. 1 (2021): 80–95. <https://doi.org/10.1111/nana.12648>.
- World Bank Group. World Bank Open Data. 2025. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS?en d=2024&locations=SS&start=1960&view=chart>.

Ihor Ozadovskyi

National University of Kyiv-Mohyla Academy

POLITICAL SUBJECTIVITY OF BORDERLANDS IN THE CONTEXT OF THE TRANSFORMATION OF THE WORLD ORDER: A COMPARATIVE ANALYSIS

Abstract

Borderlands are contested spaces at the intersection of hegemonies, jurisdictions, and identities — poised between the potential for dialogue and the risk of conflict — where the transformations of the contemporary world order are most conspicuous. In prior research conducted jointly with colleagues, the author delineated three types of border territories and proposed scenarios under which borderlands of different kinds may acquire political subjectivity. This article employs comparative analysis across six indicators: geographic and geopolitical position; settlement history; neighborhood; the status and regime of the state-holder; resources and forms of capital (economic, human, symbolic, social); and the format of centre-periphery policy.

The analysis focuses on borderlands that have already attained sovereignty or have declared a course toward it and have substantially enhanced their political subjectivity (Kosovo, South Sudan, and Greenland). This design enables verification of the earlier typology of borderlands, specification of its limits of applicability, refinement of scenarios for the acquisition of political subjectivity by different types of border regions, and examination of their developmental trajectories after separation from—or along a declared path toward separation from the state to which they belonged.

The findings indicate that the dynamics of subjectivity are determined by a configuration of variables. Geography and neighborhood shape long-term opportunities and constraints; the regime of the state-holder sets the logic of interaction (dialogue vs. confrontation); and the resource and institutional base determines resilience after a change of status. Kosovo converted a cohesive civic identity and external support into a declaration of statehood yet remains in a condition of “contested” subjectivity and external dependence. South Sudan demonstrates that a frontier can acquire sovereignty, but typically under conditions of a central state crisis and sustained external intervention, while retaining high institutional and economic fragility. Greenland illustrates an alternative trajectory — gradual empowerment, incremental institutional capacity-building, and targeted diversification designed to minimise the shocks of a potential transition to full statehood.

Theoretically, the study confirms the validity of a three-tier typology (self-sufficient spaces; monoethnic/monoreligious borderlands; geographic frontiers), provided it is applied flexibly and with attention to the unequal “weights” of indicators across cases. Practically, the results outline policy parameters that reduce the conflict propensity of borderlands: institutionalised dialogue, predictable devolution of competences, and prior economic preparation for status change.

Keywords: world order, transformation of the world order, border territories, political subjectivity of territories, comparative analytics, Greenland, South Sudan, Kosovo.

*Подано / Submitted: 28.08.2025**Схвалено до публікації / Accepted: 12.09.2025**Оприлюднено / Published: 07.10.2025*

Озадовський Ігор Борисович — здобувач наукового ступеня доктора філософії з політології, старший викладач кафедри міждисциплінарної освіти Києво-Могилянської школи професійної та неперервної освіти, Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Ihor Ozadovskyi — PhD Candidate in Political Science, Senior Lecturer at the Department of Interdisciplinary Education, Kyiv-Mohyla School of Professional and Continuing Education, National University of Kyiv-Mohyla Academy

ORCID iD: 0000-0002-0759-7351

E-mail: ozadovskyi@ukma.edu.ua

.....

Цитування (Чикаго: виноски і бібліографія):

Озадовський, Ігор. «Політична суб'єктність прикордонних територій в умовах трансформації світопорядку: компаративна аналітика». *Empirio* 2, спецвипуск (2025): 18–31. <https://doi.org/10.18523/3041-1718.2025.2.s.18-31>.

Citation (Chicago: Notes and Bibliography):

Ozadovskyi, Ihor. “Political Subjectivity of Borderlands in the Context of the Transformation of the World Order: A Comparative Analysis.” *Empirio* 2, Special Issue (2025): 18–31. <https://doi.org/10.18523/3041-1718.2025.2.s.18-31> [in Ukrainian].

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)